

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ad Leonem X. Pontificem Maximvm

[Straßburg], 1519

VD16 L 3409

Mysteria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34717

ebrietate, ludis, ira, homicidijs, maledictis, rapinis, infidijs, fraudibus, dolis, & similibus, de quibus dicit Mala. ij. Dispergā sup uultū uestrū, stercus solennitatū uestrag, & assumet uos secū. Vnde, stercus appellat solēnitates taliū, quia & stercoṛāt in illis, sicut porci immundi. Et Amos. v. Odi & proieci festiuitates uestras.

Hi enim similiter cum Iudæis (de quibus hic loquitur) totum decus festi statuunt in ornatu uestiū, & uictus splendore, & otio laboris. Quæ tria si sola sunt, sine eo quod significant, Iudaicam solennitatem faciunt, & non nisi prouocamenta sunt libidinis, & uitiorum. Nam uenter repletus, & anima otiosa, deinde obiectis ornamentis, coram oculis, quid faciant, nisi ut in luxuriā ducant & mala desyderia: Et non cogitant, qui sic sabbatiffant, quod si hoc esset sabbatiffare, qualibet meretrix hoc posset, & qualibet Turca, aut paganus, immo equus & sus, scilicet comedere & bibere, deinde otuari, tandem pompose adornari.

Hic inuenias aliquos, qui uigiliam ieiunent, nō nunq̄ in pane & aqua, sed diem in crapula, & luxuria cōsumunt. Et factum est uniuersaliter, ut sabbatum celebrius agatur, quā dominica, quia abstinetur a carnibus saltem & otio, & pompa, quæ in dominica prodige aguntur. & uniuersæ uigiliæ sunt sanctificationes, q̄ ipse dies celebritatis, mera scilicet peruersitate.

M Y S T E R I A .

Otium corporale significat otium spirituale, ut cesset a cupiditatibus & cogitationibus malis, ut capax possit esse uerbi dei, quod requirit animā uacua. Quare qualibet Christianus se debet interrogare, quare hodie otiaris? Et sic monumentum & memoriale sibi habere, quod uacandum ei sit, ad deum audiendū.

Ornatus uestimentorū, significat bona opera, ut audire miseriam, orare, eleemosynas dare, & alia misericordiæ opera facere ut Christus contra Phariseos docuit, de quibus latius infra.

Lautus uictus significat meditari, legere	} Beneficia dei. } Passionem Christi, & ruminare uerbum dei. } Peccata propria. De quibus infra.
--	--

Secundū sunt, qui operibus alias licitis, operantur, ut sunt opera necessitatis & substantiæ nostræ parandæ. Et ij minus peccant q̄

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

præcedentes, & adeo minus, q̄d etiã in multis casibus excusent̄.

Quorum primus est Necessitas. Hæc aut̄ necessitas quomodo intelligenda sit, ambiguum est, quia mire uariat. Est aut̄ non melius æstimanda, q̄ secundũ regulam Saluatoris, qui in Euangelio dicit, non esse peccatum, asinum uel bouem de puteo leuare & adaquare. Ex quo sumitur talis regula, Quod si damnũ imineret tantũ, uel etiam minus, quantũ asinus uel ualor eius pensatur potest opus fieri, quo tale damnũ cauetur. Quod tamẽ intelligitur, si tale aliquid, nõ uoluntate eligente, sed necessitate casus accidente contigerit. Hoc enim addit̄, ne auari sibi licentiã datã arbitrent̄ uendendi, uel emendi, quia scilicet si nõ uenderent uel emerent, eius diei tantũ lucrum, periret. Sic enim nullus esset ponendus dies festus, quia quilibet fraudat lucrũ, dũ impedit negotia lucri & labores. Probat̄ regula, Quia si illud Iudæis p̄missum est, & nõ fuit peccatũ, quantomagis Christianis, qui liberiores sunt a ceremonijs iusticialibus. Ex ijs nunc particularia æstimentur. Ut si mercator in die festo, emerit uel uendiderit, q̄d altero die uel hora, nõ sine magno damno emere uel uendere potest, ut quia emptor aut uenditor transitorius est, neq; expectare uult, hic ideo excusatur, quia non quæsiuit opus & lucrum, sed oblatũ accepit, ut damnũ cauere, alias nõ factur̄us ex intentione, malens quod altero tempore offerretur. Tunc enim sicut oblatum est insperate, ita potest & cito expedire, & ad feriandũ reuerti. Par ratio est de quibuscunq; alijs damnis etiã minoribus, sub ea tamen conditione, ut diuina scilicet missa & uerbum dei non omittant̄, nisi sit necessitas magna, quam arbitriũ boni uiri excuset. Sed ut dixi, de damnis intelligitur, quæ nõ propter nõ usum negotij ueniunt, seu propter intermissionẽ negotij, sed casu. Nam damnũ intermissione negotij, potest omni hora fieri.

Secundo, de coquentibus, & paratibus uictũ, hæc em̄ necessaria sunt, & non est hic Iudaica superstitione insaniendũ, qui non coquunt die sabbati, licet uorent, crapulent̄, & luxurientur. Sic etiã afferri potũ & cibũ licet, & ut nostris moribus accedã, Vas cereuisiæ in cellariũ locare, non est peccatũ. hoc aut̄ magis est peccatũ, quod tot modijs & cantharis educitur, ut etiã usq; ad uomitũ inebrient̄. Sic maius est peccatũ, ex coquina & cellario nimis afferri, q̄ inferri, hoc Iudæi nõ curant, illud aut̄ curant, q̄s se-

R. P. MARTINI LV THERII DE X. PRAECE

quuntur multi. Mira aut stulticia, qd cibum nō parant. Cur non & amictū omittunt & nudi incedūt: quandoquidē induere est labor & opus. Deinde cur ambulant & uadunt, stant: cur nō sedent, dormiunt: cur comedūt & bibunt: An hęc nō sunt opera Quō ergo sabbariffant, id est, quiescunt: Deinde, non est paruus labor, stare ad missam & sermonem, & diuina officia, qd probo per omnes, qui inuite hoc faciunt, quorum multi sunt hic & alibi. Ergo dicunt illi, feriadū mihi est, nō laborandū. Et ex praecepto contra praeceptū agunt. huc enim puenit sapiētia Iudaica,

Sic enim aliqui descenderūt ad minuta, ut etiam ferra facere, dicant prohibita. Quod si intelligant de ijs, qui uendūt illa, uege est. Virgo aut bene potest mane facere fertum suum, pro decore suo, quia potest illud ruptum reficere, ergo & efficere. Immo uestes induere & ornare se, uestes excutere & purgare p induendo cōponere peplū, & alia ornamenta, nō est contra hoc praeceptū nisi fiat more quorundā, quae a speculo non pnt recedere, & sic p hęc diuina negligant. Quae uero ad superbiā, uel concupiscētiā sese ornant, nō contra hoc peccant praeceptū, sed tanto grauius peccant, quod cōtra aliud praeceptū dei, in die sancto peccant

Tertio de animalibus prouidendis in uictu & strato, mulgendo, pascendo, curando &c.

Quarto de tabernarijs, lanijs, pistoribus, piscatoribus, & alijs artificibus, pro uictu & amictu aliorum agentibus. Non peccat hī, nisi ubi ebriosis & ludentibus, per hęc patrocinentur, & auxilientur, aut faueant.

Quinto, in communi utilitate, ut in reficiendo ponte, prohibendo fluuio, repugūdo hosti, incendio extinguendo, & alijs publicis necessitatibus prouidendo.

Sexto, de medicinis, cursoribus, nuncijs necessaria ferentibus fabris equos sufferrantibus, molendinis &c. Hęc omnia in necessitate excusantur, dūmodo tñ per hęc diuina nō negligantur

Septimo, de nundinas quarentibus, quia alio tempore non possunt. Et ex ijs iudicetur de similibus.

Verum hic mouetur quæstio, An Vuittenbergenses sint excusati, quod die festo exercent balistarū artem pro aue deijcienda de hastili erecto, cum id æque possint alio die facere, cumq; non sit hic necessitas, nec pietas, nec modicitas, ac dimidius ille dies

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

festus post prandium, possit deo dari, sicut & ante prandiu. Si-
mile iudicium de armorum ostensione, quasi non & alia die fie-
ti possit æque bene. Hic domini consules uigilare deberent.

Alterū est modicitas seu paucitas. Ergo omnia opera hic face-
re licet, quæ alijs diebus, dummodo sint pauca. Ut si sutor par uel
duo paria calciorum scinderet, sartor tunicam, mercator uende-
ret aliquid, quod nō exposuit uenale. Sic de similibus per omnia
officia & opera curre.

Tertium est, pietas, ubi subuenit pauperibus & indigentibus
item ecclesijs. Sic enim balneare infirmū, lauare immūdum, uestes,
lectum eius lauare, parare, seruire in uictu & obsequio, est et-
iam sanctum, alioquin & eleemosynas petere & dare non lice-
ret, cum id fratres mendicantes, nunquā in diebus festis agant, si-
militer & alij omnes. Sic uehere eis frumentum, ligna, potum,
cibum, licitum est, dummodo tamen fiat ex pietate, & nō ex cu-
piditate retributionis aut gulæ, ut nunc passim habetur mos.

Tertij sunt, Qui sanctificant diem literaliter, sed non spiritua-
liter, ut qui faciunt quidē opera externæ sanctificationis, sed sine
corde. Et quanq̄ satisfaciunt ecclesiæ, & minus peccent, q̄ præce-
dentes, tñ sunt Cainistæ, offerentes nō personā, sed opus psonæ
tantū euent scandalū, & utinā tñ oēs tales essent, qui peius agūt

Sunt autem quinque facienda pro sanctificatione festi, ut collis-
gitur ex decreto, scilicet audire missam, audire uerbum dei, ora-
re, offerre secundum aliquos, & conteri de peccatis.

Primū. Audire missam. Hic nimiū stulte quidā interpretantur
canonē, uolentes ideo missam legendā altiore uoce, q̄d non ui-
deri, sed audiri sit præcepta, quasi non magis præceptū sit, Cano-
nem missæ, qui solus proprie est missa. pressa uoce legi, ne audia-
tur. cætera aut sunt orationes, & paramenta ad Canonē missæ.
Quod si propter euangelium uolūt eam altius legendā esse, cur
nō cogitant, q̄d aliud est præceptū de uerbo dei, & aliud de mis-
sa. Sed cessent ista uana somnia, cū per oēm ecclesiam nullus nisi
sacerdos solus, missam audiat totā, Magno scilicet eo sacramen-
to, quod Christus uerus sacerdos, quanq̄ multa operat̄ in eccle-
sia p̄ externa sacramenta, & uisibiles ceremonias, in quibus ei fi-
deles cōiungunt & cooperant̄, sicut clerus nunc facit sacerdoti, in

R. P. MARTINI LV THERII DE X. PRAECE

cantu, oratione, responsione, tñ plurima agit inuisibiliter p nos
bis apud deū, quæ populus & ecclesia eius nō uidet, neq; p̄cipit.

Deinde anceps quæstio est, an satis sit, audire missam matu-
ram. Item, An satis sit, in monasterijs eam audire. Hic distinguit

Si est necessitas (de qua supra dictū est) tunc satis est audire ma-
turam priuatam, uel etiam monasticā missam. Quia necessitas
non habet legem. Vbi autem non est necessitas, distinguitur fe-
re semper, quod si nō omittatur parochia ex contemptu, sed ex
deuotione petitur monasteriū, licet in monasterio audire. Sed
meo iudicio dicam, saluo uniuscuiusq; sensu, in hac perdita tem-
poris miseria, prorsus nō est tutum, relinquī unumquemq; prae-
sertim simplicitatis & rudioris animi hoiem, suæ deuotioni &
discretioni contra apertos Canones. Cuius ratio est, quia ideo
sunt positi Canones patrū, ut dirigant populū. Et debet unicui-
q; sua deuotio semper est suspecta, & tanto magis, quāto magis
placet, cū est contra cōmunem usum, uel decretū patrū. Cū scia-
mus, qd angelus Sathanae in lucis angelū sese transfigurans, sum-
me sit timendus & cauendus, Qui sub specie deuotionis facile o-
mnia decreta solueret. Et illud Deut. xij. & Iud. xix. ubi p̄cipitur,
immo prohibet, ac reprehendit, ne quilibet faciat, qd sibi rectū &
bonū uidetur. Alioquin, primo auferet timor ab hominibus, &
reuerētia ecclesiae suae, & cōmunitatis. Deinde nutritur securitas
etiā paulatim ad maiora alia pmittenda. Tertio, Redit illa anti-
qui populi licentia in excelsis, & lucis, & extra templū religio, q̄
summe prohibita fuit. Nam de facto uidemus, hac deuotionis
licentia permessa, non tantū parochias, sed etiā monasteria ciui-
tatis dimitti, & ecclesias campi, & uillarū, eadem deuotionis si-
mulatiōe p̄ferri. Et sic ecclesiae cultū, in tabernae redigi frequen-
tiā, ac nundinae negotiationē, praetextu dedicationis, patrono-
rum, uotorū &c. Dico igitur mea sententia, Quicquid sit de ali-
bi audienda missa, nulli esse licitū in hoc ipso suum iudicium, su-
am opinionem, suā deuotionem sequi, sed auctoritatem eccles-
siae, & captiuandum sensum in obsequium Christi, quia scriptū
est, Stultus est qui confidit in corde suo. Et ecclesia non potest er-
rare. quilibet aut potest in sua deuotione errare, cū & multi pro-
phetae, sancti, reges similiter errauerint, nobis in monitionē &
terrorē, Ne ergo ulli credas glossae, super decretū istud, qui enim

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

sic glossat, ignarus est in lege dei, & nondum cognouit, quid sit diabolus & homo, multo minus, quid sit deus. Et mira peruersitas glossæ, quæ uagam concedit deuotionis licentiã, quam textus data opa, uoluit coercere. Immo semper, quicquid tibi teipsum dederit ac permiserit, tene suspectum, quia facit ut inuentur uoluntas tua in ieiunio tuo, ut dicit Esa. Sic illusit Micheas Ahab dicens, ascende &c. Quicquid aut tibi teipsum abstulerit, hoc sequere Matth. vi. Esto cõsentiens aduersario tuo &c. Mich. vij. Ab amico custodi te. Item, Ois amicus fraudulenter incedit.

Secundũ, Est audire uerbũ dei, quod iterum sub præcepto est in parochia audiri, sicut & missam, nisi ubi intermittitur, propter dedicationẽ aliarum ecclesiæ, uel monasteriorũ. In quibus post prandiũ audire, est de consilio quidem ecclesiæ, sed tamen de præcepto dei, qui uult uerbũ suum omni deuotione ubiq; audiri. Et hoc secundũ est magis necessariũ, q̃ primũ, imo primũ est propter hoc secundũ, ut ex Christo patet, qui dicit, Quotiescunq; hæc facietis, in meã memoriã facietis, q. di. nõ celebrabitis missam, nisi prædicetis Euangeliũ. Et Apostolus, Quotiescunq; enim manducabitis panẽ hunc, & calicẽ bibetis, mortẽ domini annunciabitis &c. Ideo nõ licet missam p̃ficere sine Euangelio, priuatã priuato, publicã publico. Immo in primitiua ecclesia, etiam excõmunicati, pœnitentes, catechumeni, energumeni, intererant missæ usq; post euangeliũ, quæ & missa catechumenon uocabatur, ut ex Dionysio patet, qd̃ utinã adhuc hodie fieret, ut saltem uerbũ dei audirent excõmunicati, quo facilius intelligerent, ac cõpungerentur. Atrox esset nimiũ excõmunicatio, etiã ab auditu uerbi dei, qd̃ tamen oibus creaturis p̃ceptũ est p̃dicari

Hic iterum quæstio est.

An satis sit audire Euangeliũ missæ priuatæ. Respondetur, qd̃ sit satis, si est intelligens simul, & coactus proficisci. Alioquin etiã si intelligat, tenetur tñ uocale audire solẽniter. alioqui cuilibet liceret publicã prædicationẽ relinquere, & fieret ipsa contemptibilis. Immo si fuerit necessitas proficisci, etiam si non intelligit, imo si nõ audit, est excusatus. Debet tñ quilibet nõ solũ cogitare quãta necessitate cogatur absens esse, cũ sit corporalis, sed etiam quanta necessitate uerbum dei sit habendum, cum sit spiritualis. Ideo pietas cœlestis debet semper uincere cupiditatẽ terrenam.

Hic tamen notandū, qđ si populus tāto rigore, ad audiendū uerbū dei est astrictus, quanto quæso sunt astricti sacerdotes, ut etiā uerbū dei dicant, & dici procurent: Quod cum sit super oīa præcepta instantissime mandatū, nescio qua miseria, hodie nihil minus curatur, in multis locis penitus obmittitur, in plurib⁹ ea prædicant, quæ obmitti salubrius erat. In alijs locis prædicantur humana, & doctrinæ iuris ac philosophorū. EVANGELIUM, id est, memoria Christi tam rara, ut horror sit hoc attendere. Cogitur populus ad parochiā, & non obedit, quia cogunt sacerdotes euangelizare, & non faciunt. Quid ergo mirū, si uagenť populi licentia superstitiosa ad alias ecclesias, quando sacerdotes nugant, crassa ignorantia, per fabulosas & uanas doctrinas: Tu non prædicas euangeliū, & grande crimē putas, qđ populus discurret ad idolorū excelsū: Cum tu absis ecclesiæ, & officio & uerbo, quid sequet, nisi ut populus absit & obsequio & auditu: Tu ad literā es intus inutilis, spiritu foris. Ideo & populus corpore migrat foris pariter & spiritu, tāto minus peccās q̄ tu, quāto promptior est audire euangeliū si diceres, imo si didicisses. Tui occasione igitur euacuat ecclesia. & pasua & uictū ouibus, dum cogis pecus in caulas, negas. Ideo dispergunt oues Christi in montibus, quia non erat pastor, dicit dominus.

Tertiū est, Orare, de oratione multa sunt dicēda, hic tñ de uocali uult intelligi, quod non est negandū, sed tñ ea debet esse minor & modica ad orationē spirituale. Oratio em̄ est ascensio mētis in deū, uerba sunt scale, sed uox est apparatus scalarū. Ideo dixi, quod hi sanctificāt diem literaliter & male, qui uoce tantū orant, imo non orant, sed orationes tantū proferunt aliorū, nō aliter q̄ sicut liber, alterius scriptiones & uerba ipse mortuus nihil intelligēs. Vel sicut organū profert cantū cleri, ipse nihil sentiens, aut intelligēs illū, quod hodie magnū est mysteriū, quale est em̄ organū, talis & clerus, id est, boator sine sensu, uox sine uerbis, sicut organū non nisi uelut mutam & elingue uocem, ac sonum refert. De spiritali autem oratione postea in quinto.

Quartum, secundum quosdam est offerre, sed hoc abolitum est, licet in Ecclesia primitiua fieret hæc oblatio panis & escarum in communi, de quo offerebatur. & reliquum in pauperes conferebatur. At nunc uice huius, dotata sunt ecclesiæ, monasteria,

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

hospitalia &c. pro pauperibus.

Quintū, quod est maximū & oīm primū, scilicet reconciliari deo, per examinationē conscientiae, & cōtritionem peccatorū.

Hæc autē contritio sic paranda est, ut non tantū ex odio, quantum ex amore procedat. Ex amore autē procedet (ut rudibus exempli gratia dicā) si homo secū ruminet beneficia dei in se per totam uitā collata. Tum illis opponat suā ingratitude, & uitia, in abusu talium bonorum, ut quod dedit v. sensus, tot periculis seruauit, tot bona corporis, mentis rege dedit. Quæ oīa non bestijs non lapidibus, non deniq; plurimis hoīm dedit. Post hæc fiat ascensus ad spiritualia, quod filiū suum misit in carnē, crucifigi, mori, & alia infinitæ dignitatis, tandē promissa æterna bona. Hæc oīa ruminata, & peccatis cōposita proprijs, mire excitant odiū ac detestationē sui, amorē uero & laudem dei. Hæc est uerissima cōtritio, uiua & efficax, ubi illa, de timore inferni, & peccati turpitudine, est literalis ficta & breui durans, quia non radicata amore, sed incussa timore tantū. Sic de quodā legitur, qui per totam uitā pessime uiuens, miris tamen beneficijs, ac donis dei prouehēbat, tandem etiā ad episcopatū prouectus est. Tunc ad se reuersus, & admiratus dei benignitatē erga suā indignitatem exclamauit. Vicisti dñe, & conclusisti me nimia bonitate tua, ideoq; Ecce amodo totus tibi seruiā, & ita fecit. Neq; contemni debet rudis ille ascensus a primis corporalibus bonis &c. Nā legit in historijs, q̄ tēpore Cōcilij Constan. duo Card. ad Conci. equitantes, pastorem in agro flentē uiderunt. Vnus autē eorum animo misericordiore, nō possum (ait) abire, nisi audito illo homine & cōsolato, & accedens, causam fletus percunctat. Ille dissimulat tristis, instat Cardi. & cogit fateri. Tandem, ecce inquit, hanc bestiā (buffonem intuitus) tam eximiam creaturā fecit me deus, hominem erectum, decorū, rationalem, & nuncq; gratias egi, quod non me quoq; tam deformem buffonem fecerit, hoc est quod amare fleo. Tunc Cardi. insolita contritione hominis percussus & sua maiora beneficia, maiore ingratitude sua, subito conspiciens, de mulo examinis cecidit. Tandem leuatus cura famulorū, & in ciuitatem perductus, semp̄ exclamauit. O Augustine sancte, quā uere dixisti, Surgūt indocti & rapiunt cœlū, & nos cum doctrinis nostris, uolutamur in carne & sanguine.

Hæc sunt opa ueræ sanctificatiōis, q̄ significant oībus exterioribus. Sic Tren. iij. Memoria memor ero, & tabescet in me anīa mea. Sine ijs duobus, non accenditur mens & cor. Corde autē non succenso, oīa alia frigide, uane, & noxie fiunt, quia sine fructu. Et hæc duo debēt ex Euāgelio audiri, auditaq; ruminari. Sunt em̄ hæc duo, scilicet dei bona, & nostra mala, scala ipsa in deū, in qua descēdimus in nos, & ascēdimus in deū, sicut figuratum est Geñ. xxviii. Sūt etiā duo illa sacrificia, laudis & cōfessionis, de qbus, Sacrificiū laudis honorificabit me, & q̄ ille sit ascēsus in deū, sequit̄. Et illic iter, q̄ ostēdā illi salutare dei. i. reuelabo ei æternā salutē. De altero, cōfessionis scilicet, sacrificiū deo spiritus contribulatus, cor contritū & humiliatū deus nō despiciet. Et hæc duo simul oportet offerri, ut sint eo perfectiora.

PRÆCEPTVM QVARTVM.

quoniam et

HONORA PATREM ET MATREM, VT SIS LONGÆVVS SVPER TERRAM.

Hoc præceptū Iudæi fecerūt irritū per traditiones suas, sicut & oīa alia, Quia honorē hunc exponebant solū in uerbis & signis, irritatores facti uerborū legis. Quia enim honorare significat signū reuerentiæ exhibere, acceperunt illud secundū huius significationis corticem, ut solo exteriori signo honorādos docerent. Sed ut sapius dixi, Lex domini est spiritualis immaculata, cōuertens animas, ac interiorē instituens hominē. Ideo cor primum obligat & requirit. Quare procedamus secundum hunc duplicem sensum, scilicet literæ & spiritus.

Honor parentum spiritualis, est exhibitio cordis, & reuerentia promptæ uoluntatis. In quo includuntur duo.

Primo, prompta obedientia ac uoluntas ad omnia, quæ uolunt parentes. Secundo, digna æstimatio & opinio parentū. Honor em̄ cordis, est magna pietas, & maior q̄ charitas in proximū, quia charitas solummodo diligit, prompta seruire proximo, & preciosum eum existimās. Ideo istud præceptum statim post præcepta primæ tabulæ ponit̄, quia est de illis, qui sunt uicarij dei, quare sicut deus colendus est honore & timore, ita & uicarius eius. Patet itaq; quod qui spiritualiter honorat parētes exhibet eis primo promptā obediētiā & uoluntatē. Ac per hoc